

VEGYESEK.

A pécsváradai apátság bevételei és kiadásai 1438-ban. Ez a kimutatás, Koller „Hist. Episcopatus Quinqueecclesiensis“ című munkájában, a III. köt. 373—376. lapján olvasható, melyet nagy ritkaságánál fogva, ilyen eldugott helyről éppen nem felesleges, folyóiratunk közönségével megismertetnünk.

A kimutatás szerint, melyet a pápa biztosai hiteles alakban állítottak ki, a pécsváradai apátságnak 1438-ban

a) a következő jövedelmei voltak :

	Arany forint	dénár
1. A babarci bortizedből	150	—
2. A budai bortized béreleteiből készpénzben . . .	120	—
3. Évenként 24 sertés (alkalmasint jobbágyadóba) .	24	—
4. Pécsváradon 3000 köböl bor (az apátság saját szőlőiből); minden köblöt 10 dénárba becsülvén	300	—
5. Borkilenczedből (a jobbágyszőlők után) készpénzben	300	—
6. Buzából 1400 köböl, minden köblöt 24 dénárba becsülvén	350	—
7. Rozsból 400 köböl, köblét 15 dénárba számítva .	60	—
8. Zabból 200 köböl, köblét 6 dénárba számítva . .	12	—
9. A jobbágyok évi adója pénzben	80	—
10. 42 kecske	2	11
11. A jobbágyoktól 699 husvétii ajándék, mely (gazdánként) 10 tojás és 2 kenyérből áll, vagy pénzben, akkori értékben, 2 dénárba	13	98
12. A jobbágyok ugyanannyi karácsonyi ajándéka: ugyanannyi	13	98
Összesen	1426	07

A két utóbbi tételből megtudjuk azt is, hogy az apátságnak hány jobbágytelke volt? Minthogy ugyanis évente 699 ajándék volt, világos, hogy az apátságnak 699 jobbágytelkének kellett lennie, mert azt az ajándékot minden telek megadni tartozott.

Ez igen érdekes tétel, mert amikor Szent István 1015-ben a pécsváradai apátságot megalapította, az alapítólevél szerint: 41 falut és abban 1117 jobbágyot adományozott nekik, tehát a telkek állománya nemcsak hogy nem szaporodott, hanem majdnem felenyire leolvadt. De ez nemcsak a pécsváradai apátsággal esett meg, hanem úgyszólván

minden egyházi birtokkal Magyarországon. Ez az általános szabály, amiről mindenki meggyőződhetik, ha a XI., XII. századi gazdag alapítványokat, az illető egyháznak későbbi XIV., XV. századi tényleges birtokállományával veti össze. Sokan azt hiszik, hogy az egyházi javak elkallódását a töröknek kell tulajdonítanunk, pedig az jórészt már a középkorban ment végbe. A legtöbb egyházi birtok, mint erre másutt¹⁾ is utalok, már a XIII. század elején a birtoklás határozatlan volta miatt ment veszendőbe, másrészt mivel ugyanekkor az egyházi jobbágyok előbbkelői egyházi nemesi rangra kezdvén emelkedni, a művelésük alatt álló föld is tulajdonukba ment át. Az erőszakos birtokfoglalásokról nem is szólok, pedig azok, mint tudjuk, a középkorban napirenden voltak.

Az egyházi birtokok megfogyása némileg ellensúlyt nyert abban, hogy a megmaradtakat sokkal jobban ki tudták használni, részint hasznos bérbeadásokkal, melyek az egyházi birtokoknál már a XIV. században nagyban divatoznak, másrészt a szőlőmívelés mind nagyobb elterjedése miatt, az egyházi bor-tized és kilenced rendkívül jövedelmezővé vált. A terhek azonban nem apadtak, sőt a korrul-korra fokozódó igények következtében folyton emelkedtek. A pécsváradi apátnak 1438-ban már zsoldosokat kellett tartania a törökök ellen. A kolostorban mindössze csak 13 barát és 6 klerikus volt. Annál többre ment azonban az apát cselédségének, jobban mondva: belső embereinek száma, akik között több nemes ember is volt, mert így kívánta ezt az apát főpapi tekintélye, amely Szent István óta szintén nagyban gyarapodott. Tételenként részletezve az apátságunk

b) a következő kiadásai voltak:

	Arany forint
1. Az egész monostor (az apát és cselédsége s a barátok) szükségletére naponta elfogy 4 köből búza, à 25 dénár, tehát 365 napra	365
2. 20 lándzsás zsoldosnak, egész évre, egyenkint 16 köből buza	80
3. A zsoldosok lovai részére a zab értéke, a szöveg szerint: „immár fel volt tüntetve.“ Ennélfogva csak a jövedelmek 8. tételét érthetjük, t. i. a 200 köből zabot, mely e szerint a zsoldosokra fordított, 6 dénárjával számítva köblét . .	12
4. Az apát és cselédségének konyhájára hetenkint elmegy 6 frt	312
	Átvitel 769 frt.

¹⁾ „A földközösség története Magyarországon“ című cikkemben Szemlének 1894. évf. 296. lapján.

	Arany forint
	Áthozat 769 frt.
5. Az apát és cselédsége ruházatára	100
6. Az apát és cselédsége asztalára 30 hordó bor, mindegyik 60 köböllel	180
7. A barátok konyhájára hetenkint 1 frt 50 dénár	78
8. A barátok asztalára „minthogy a jelen évben szűken termett“ csak 26 hordó bor, mindegyik 60 köböllel	156
9. A monostor számára 24 oldal-szalonna	24
10. A monostor számára 150 kő só	15
11. A 13 fölszentelt barát ruházatára, mindenkor 1 ló weni egész vég posztót számítva 4 emberre	65
13. A 6 klerikus részére 2 vég cseh posztó . . .	10
	Összesen 1397 frt.

A kimutatás tehát végeredményben feleslegül csak: 29 frt 7 dénárt tüntet föl, ami bizony még akkor is kevés, ha tudjuk, hogy a monostor adót nem fizetett és a gazdasági munkát ingyen, robotban végezték el a jobbágyok. A kiadások tételei csak az élelemre és ruházatra szorítkoznak, s mindössze 29 frt 7 dénár maradt volna egyéb anyagi és szellemi igények kielégítésére. Némileg változtat a dolgon az, hogy a pécsváradi monostor hiteles hely is volt, azaz azon vidék felei számára hiteles okiratokat is állított ki, s azok ügyeiben különféle hatósági megbízásokat teljesített. Ez mind szép jövedelmet hajtott s hozzá készpénzben, de nem volt közös, hanem az illető monostori rendtagok magánjövedelmét szaporította.

T. K.

A Fuggerek mint marhakereskedők. Az Augsburgban lakó Fuggerek, sok pénzt kölcsönözvén I. Ferdinándnak, szép érdemekre tettek szert. A jutalom elmaradása miatt sem panaszkodhattak. Ferdinánd ugyanis nekik adta a regényes Detrekő és Vöröskő várakat, a hozzájuk tartozó uradalmakkal együtt. E várakat és a bennök levő idegen őrséget azonban a Fuggerek arra használták, hogy a magyar marhákat harminczad fizetése nélkül külföldre hajtsák. Éveken át gyakorolták ezt a mesterséget, s ha egyik-másik harminczados meg is lepte őket, fegyvereseikkel nyitottak utat a kihajtandó marhák számára. Roppant kárt okoztak így a kincstárnak, s amellet megsejtették az 1546. és 1548-i törvényeket, melyeket az országos jövedelmek és a harminczadok háborgatói ellen hoztak.

A Fuggerek ez ügye többszörös följelentés után a király elé került, a ki 1558. nov. 14-én megidézte a két testvért, Antalt és Jakabot, a primás elé. Együttal megbizta Pozsonymegyét, hogy hallgassa ki a föld népét a Fuggerek marhahajtásai felől. A büszke és hatalmas Fuggerek nem igen ijedtek meg a királyi idézéstől. Szóra sem méltatták azt, s nem is jelentek meg. Ferdinánd erre külön magyar bíróságot delegált az ügy